

HATÁRAINKON TÚL NYUGVÓ MAGYAROK EMLÉKHELYÉNEK ÉPÍTÉSZETI-MŰVÉSZETI KONCEPCIÓJA

ALAPELVEK

A pályázat egy olyan hely létrehozására tesz kísérletet, amely teret ad emlékezésnek: ez a tér nem a monumentalitásával, hanem az intimitásával emelkedik ki környezetéből. A határainkon túl nyugvó magyarok nem alkotnak definíálható közösséget, időben, térben és haláluk okában szerteágazó egyének csoportja ez. Magyarságukat, identitásukat, felekezeti hovatartozásukat csak egyénként vagy kisebb közösségekben tudnánk vizsgálni. A határainkon túl nyugvó magyarok egyetlen közös, valláson, származáson, korszakokon túlmutató eleme a nyelv. Ezért a pályázat kiinduló pontja egy népballada, a magyarságot ezen keresztül kommunikálja a pályamű. A népballada olyan lírai-epikus műfaj, ami a középkorban alakult ki, az óda formájában, így a költészet és kultúra őslómájának tekinthető. A választott Szép fehér juhászka egy Molnárból származó mű, amely a csángók mellett a magyarok és a románok költészetében is megjelenik, eltérő ellenségképpel, de azonos szereplőkkel és történettel. Főszereplője minden változatban egy juhász, aki a nemsokára bekövetkező halálát énekel meg és üzen az őt gyászolóknak (a teljes ballada szövegét ld. az alaprizon). A tervezett közös emlékhely ezt a balladát veszi alapul, az építészeti-művészeti koncepciót erre építi fel úgy, hogy az több rétegben is lehetőséget adjon az emlékezésnek, de szimbólumai egyetemesek, mindenki által érthetőek legyenek. A terv tehát egy szöveges emlékmű helyett egy tereket, egy körbekerített helyet kíván létrehozni, ami a temetőn belül egy külön entitást képvisel. Az így kialakult emlékhelyet nem megközelítjük, hanem belépünk a területre: a belépést követően nem valaminek a feltárulkozása vár, nem befogadnunk kell egy művet, hanem lehetőséget kapunk az emlékezésre.

HELYSZÍN, EMLÉKHELY

A kijelölt parcella a Kossuth- és a Deák-mauzóleum között található felúton; ez a két emlékmű a Fiumei úti sírkert kiemelt pontjait, a temető struktúrájának meghatározó csomópontjait alkotják. A tervezett emlékmű ezekkel az alkotásokkal sem vertikálitásban, sem tömegében nem kíván versenyezni, explicit emlékmű helyett egy többrétegű tér létrehozása volt a cél. A parcellában elhelyezkedő sírok több sorban, egymástól egyenlőtlen távolságra helyezkednek el, a köztük lévő füves zöldterület egyetlen helyen nyílik akkorára, hogy a leendő emlékművet befogadja. Ez a „tisztás” azért is bír megkülönböztető jelleggel, mert egyedül itt találunk fát, amely a többivel ellentétben nem marginális pozícióban foglal el a parcella szélén, hanem annak belsejében található. Ennek a fának a közvetlen szomszédságába terveztük az emlékhelyt úgy, hogy a meglévő síroktól tisztas távolságban helyezkedjen el és a látogató a fa lombkoronájának árnyékát élvezze a déli napsütésben.

Hogy mikor az alszél / Itt egy szegény legény /
Füve, fűdögölje / Magát havalgatja,
Két és meghallja / Edesit keserűt,
Tudom jól, megmondja / Mert meg nem láthatja.

A tervezett pályamű három, egymással szorosan összefüggő elemből áll: egy virágoskertből, az azt körülvevő alacsony falból és a falon lévő két kapuból. Az egyéni sírok analógiájára épülő koncepció egy kökeretből és az arra telepített virágokból áll. Itt a virágoskert a közös sír jelképezi, mindenkinek a virágait itt vannak, akiknek nincsen saját sírjuk. A kert a temetőben is megtalálható, fehér fűrés gyönyörű virágai vannak százzalra. A fehér szín és az egységes virág a 150 m²-es kertben messziről is feltűnést kelt, a látogató nem az emlékmű épített elemeit, hanem a kertet pillantja meg messziről.

Közlekedni érve a parcella és a virágoskert között szülődő, 45 cm magas fal is láthatóvá válik, ez kívülről és belülről is padként szolgál, ide lehet helyezni mécseseket és itt található a ballada négy kiemelt versszaka is. A kőfalban két kapu található, mindkettő 60 cm széles és 2,5 méter magas. A két nyílás a nyitottságot, az irgalmasságot jelképezik és azt, hogy hogy bármi bernehet a kertbe az egyik kapun keresztül és távozhat a másikon át. A két kapu között meglétezték a mag az emlékezés tere.

ANYAGOK, TEXTÚRÁK

Fontos tervezői döntés volt, hogy a temető arculatához igazodva olyan anyagot válasszunk, amely egyrészt illeszkedik a környezetéhez, másrészt időálló, nincs szüksége folyamatos karbantartásra. A kőfal és az abban elhelyezkedő két kapu mészkőből faragtak. A két kapu küszöbén egy-egy felirat jelzi az emlékmű célját: „Határon innen, határon túl”, a virágoskeretet övező keretbe pedig a ballada négy versszaka van bevésve:

Hol tű elemetek / Virágot gyomlálnak, / Tudom, ők es kérdik, / Tudjátok mondani,
Egy virágos kertből, / Ingemet gyászolnak, / Hogy én most mi csánok, / Hogy megházasultam
Őt nekem es vagyon / Ingemet gyászolnak, / Éne-e, halva-e, / A Napnak hűgával
Két hajadon néném. / Szüntelen siratnak, / Ingem hol látatok? / Földi unokájával.

madártávlati axonometria

Szép fehér juhászka
(A megölt havasi pásztort)

Amúgy orz amott
Szép fehér juhászka
Ezer báránykáját,
Nezelem sok juhát

Havas odutálába,
Havas kobelibe,
Ő es kitékente,
Havas tetőjre.

Hát, úgy jó, hát úgy jó
Három gonosz tatár,
Ők oda érének,
Ők es köszönének.

– Jó napot, jó napot,
Szép fehér juhászka,
Hozott lsten, hozott
Három gonosz tatár.

– Nem adnál-e nekünk
Nézetleneset, juhod,
Ezer báránykádöt,
Tarka nyájjeszkádöt?

– Jól látom, jól látom,
Három gonosz tatár,
Hogy fejem vesztitek,
Ha megtehetitek.

Ha fejem vesztitek,
Ez úrtal mellekes,
Ingem temesetek –
Bárányim vigyetek.

Nagyobb fűruvából,
Szép selver csánnyalot,
Küsebb fűruvából,
Lábamhoz helyesek.

Hogy mikor az alszél,
Füve, fűdögölje,
Két és meghallja,
Tudom jól, megmondja.

Itt egy szegény legény,
Magát havalgatja,
Edesit keserűt,
Mert meg nem láthatja.

Ez úrtal mellekes,
Ezer báránykát,
Szépet, fűszodoznak,
Amúgy aszantólnak.

Hol tű elemetek,
Egy virágos kertből,
Őt nekem es vagyon,
Egy jó hajadon néném.

Fekete földön jó,
Mind ingemmel egyezöl,
Bóbita jól megdőlöl,
Aszantólnak ma eszöl.

Tudjátok mondani,
Hogy megházasultam,
Mert sokat kerdőtök,
Marta elhagyottam.

Az es megkerdeni,
Vejőm kivettem el,
Tudjátok mondani,
Ingem hol látatok?

A Napnak hűgával,
Földi unokámm,
Világ eszölöl, vilá,
Tegnap elvélődtök.

Hol tű elemetek,
Egy virágos kertből,
Őt nekem es vagyon,
Két hajadon néném.

Virágot gyomlálnak,
Ingemet gyászolnak,
Ingemet gyászolnak,
Szüntelen siratnak.

Tudom, ők es kérdik,
Hogy én most mi csánok,
Éne-e, halva-e,
Ingem hol látatok?

Tudjátok mondani,
Hogy megházasultam,
A Napnak hűgával,
Földi unokájával.

Vigyetek nekik,
Tölem békességet,
Szüemből üzenek,
Tartas egészséget.

Moldva